

Rozhovor s ministrem financí Zbyňkem Stanjurou pro Hospodářské noviny

8.9.2022 - | Ministerstvo financí ČR

Státní půjčka pro firmy Křetínského a Tykače? Pro každého stovky milionů eur

Vláda hledá možnosti, kde získat peníze na boj s krizí. Vedle pomoci energetickým firmám se chystá zavedení daně z neočekávaných zisků. Ta by měla dopadnout na čtyři sektory: výrobce energií, distributory pohonných hmot, banky a prodejce energií.

Ani přes energetickou krizi neztratil ministr financí Zbyněk Stanjura (ODS) smysl pro humor. „Jestli chcete opravdu důležité téma, tak se projednává zákon o Antarktidě,“ nabízí na úvod rozhovoru s HN. Ten se konal ve chvíli, kdy Stanjura řeší rozpočet na příští rok a měl před sebou vládní jednání o klíčových návrzích pro řešení současné krize. Rozhoduje se o tom, na koho dopadne daň z neočekávaných zisků a jak bude vysoká. V rozhovoru ministr mluví i o vzniku státního obchodníka s energiemi, jenž by je nakupoval a poskytoval úřadům, nemocnicím či školám. To vše by mělo lidem a institucím pomoci s drahou elektřinou a plynem.

*** HN: Předložil jste návrh rozpočtu na příští rok. Kromě čtyř ministerstev si všechna oproti letošku pohorší. Chcete skutečně, aby s těmito penězi vyšla, nebo je to jen vzkaz, že to příští rok bude těžké, ale pak budou z jednání s vámi odcházet s tím, že se „našly miliardy“?**

S ministry nehodlám jednotlivě jednat, myslím si, že je dobré, aby ministři vnímali kontext všech resortů. Aby nikdo neměl pocit, že si jeden ministr vyjednal něco jiného než ti ostatní. Předpokládám, že ještě bude jedna nebo dvě porady ministrů. Nevylučuji změny v návrhu, ale schodek 270 miliard korun myslím naprosto vážně a ten bychom měli udržet.

*** HN: Jsou ve schodku započítány také výdaje na pomoc s drahými energiemi?**

Ne, a není tam ani příjem z windfall tax (daň z mimořádných zisků - pozn. red.). V tuto chvíli připravujeme na rok 2023 balík opatření, který se týká ceny energií. S tím, že budeme posuzovat celé období, jak letošek, tak příští rok.

*** HN: Takže se balík na pomoc s drahými energiemi ve výši 66 miliard korun pro letošek i příští rok ještě zvýší?**

Pravděpodobně ano, protože zjevně zvolíme jiné nástroje, než máme doposud. Co určitě bude platit, je vynulování poplatků za obnovitelné zdroje. To je rozhodnutí na 15 měsíců. Pokud jde o úsporný tarif, tak část, která bude vyplacena letos, představuje zhruba 40 procent z celé částky. U těch 60 procent nevím, zda použijeme tuto formu, nebo nějakou jinou. Objem určitě nebude nižší, ale je možné, že zvolíme jinou formu nebo jiné nástroje (letos dostanou lidé příspěvek na energie ve formě snížených plateb za elektřinu - pozn. red.).

*** HN: Ministr průmyslu Jozef Síkela ale řekl, že by se částka na úsporný tarif měla ještě letos navýšit z průměrných čtyř tisíc na deset tisíc na domácnost.**

Nechci komentovat výroky jednotlivých ministrů. Záleží na tom, co rozhodne vláda jako celek. Zatím ale v tomto duchu nic neudělala a ani neočekávám v této věci změnu v příštích dvou týdnech, pokud

jde o rozpočet na rok 2022.

*** HN: Po větší podpoře volají podniky, které upozorňují, že aktuální situace je neúnosná a ztrácejí konkurenceschopnost. Zejména ty s větší energetickou náročností. Pomůžete jim?**

Počítáme s tím. U podnikatelů je to ale komplikovanější než u domácností nebo u veřejného sektoru. Z důvodu nedovolené podpory. Vidíme i v zahraničí, že žádný stát zatím, říkám zatím, protože situace se mění každý den, k plošné podpoře podnikatelů nepřistoupil. Co podnikatele zajímá, a i my tam směřujeme naši pozornost, je cena za silovou energii pro příští rok. Protože do jejich plateb se promítá víc než u domácností, kde větší část konečné ceny tvoří stálé platby a daně.

*** HN: Půjde tedy o pomoc formou zastropování cen elektřiny?**

V zásadě ano.

*** HN: Česko se jako předsednická země EU snaží vyjednat řešení na evropské úrovni. To by bylo asi nejlevnější. Věříte, že se to podaří?**

Určitě by to bylo nejlevnější. A myslím, že nějaká dohoda vznikne. Pro Česko ale nejspíš nebude opatření na evropské úrovni stačit a bude třeba ho doplnit ještě opatřením domácím. Protože logicky každá země EU má jiný energetický mix, a tedy i jiný problém. Takže si nemyslím, že vznikne pro nás ideální řešení zastropování cen elektrické energie v rámci EU na takové úrovni, že se sníží spotové ceny až tak, aby už vyhovovaly podnikatelům i domácnostem v České republice. Proto říkám, že to budeme muset doplnit opatřeními na národní úrovni.

*** HN: Jakými?**

Jako předsednická země moderujeme debatu o několika modelech, jako je třeba německý nebo iberský. Pak je třeba nápad zastropovat cenu ruského plynu, který myslím není šťastný. Reálně by to byl totiž sedmý sankční balíček vůči Rusku a nevím, jak dlouho by ho EU projednávala, aby se na něm shodla. Každý z těch nápadů, které zazněly, má plusy i minusy. Mně přijde nejlogičtější zastropovat ceny elektřiny z jiných než plynových zdrojů, protože tam vznikají ty enormní zisky. Plynové elektrárny jsou nejdražší a ovlivňují cenu i z ostatních, levnějších zdrojů.

*** HN: Měl by být na cenu elektřiny jeden evropský strop?**

Může i nemusí. Co si myslím, že se společně vyřeší určitě, jsou peníze na takzvané marginy, tedy na garance, které musí energetické firmy skládat na burze. To trápí úplně všechny a vlády půjčují peníze firmám napříč Evropou. Je několik variant: buď se celý systém nějak modifikuje, zmrazí, nebo se zapojí centrální banka. Případně se to vyřeší na národních úrovních. Shoda je v tomto případě nejbližší.

*** HN: Polostátní ČEZ už dostal půjčku od ministerstva financí na tyto marginy, aby mohl dál obchodovat na burze. Nyní ji mají dostat i firmy EPH Daniela Křetínského a Sev.en Pavla Tykače. O jaké peníze se v jejich případě jedná?**

Budou to stovky milionů eur pro každého. Dá se to odvodit tak, že celý program byl od začátku koncipován pro celý trh. Firmě ČEZ jsme půjčili tři miliardy eur a její podíl je zhruba 70 procent trhu. Další dva výrobci mají těch 30 procent.

*** HN: Úroky budou mít stejné, tedy tři až pět procent, jako ČEZ?**

Stanoví se v okamžiku, kdy se úvěr poskytuje. Posuzujeme, za kolik jsme schopni si půjčit, k tomu se

stanoví přírážka. Takže není to tak, že bychom to dotovali. Možná to zní nevysvětlitelně, ale my tím vlastně chráníme zákazníky těchto firem. Buď totiž budou firmy fungovat a mít mimořádné zisky, které zdaníme, anebo jim hrozí likvidace, protože jim dojdou peníze, na což doplatí všichni.

*** HN: Ještě k zastropování cen na úrovni EU. Když Česko navrhne zastropovat cenu z jiných než plynových zdrojů, budou s tím souhlasit Němci? Z plynu vyrábějí 26 procent elektřiny.**

Tady platí, že není evropské řešení bez Německa. Takto prostě je a jsme si toho vědomi.

*** HN: Mluvil jste o tom, že Česko bude muset případný společný strop ceny doplnit ještě další podporou na národní úrovni, tedy ještě nějaké snížení stropu doplatit. Máte propočty, kolik by to stálo?**

Máme výpočty, kdy na jedné straně je ta zastropovaná cena elektřiny a na druhé straně, kolik může být pak její cena na spotu - z toho vznikne výsledný rozdíl. To znamená, čím více evropské řešení tu cenu spotu stlačí, tím bude rozdíl menší. Přemýšlíme přitom o ceně v celém řetězci, od výrobce až po koncového zákazníka, protože nemá cenu řešit jenom jednu úroveň.

*** HN: O jaké náklady tedy zhruba jde?**

Věřím, že při tom, co známe dnes, se to nejbližší realitě pohybuje kolem 100, 120, 130 miliard. Něco v tomto objemu.

*** HN: Jak to chcete financovat?**

Zdroje budeme hledat zaprvé z dividendy ČEZ, který bude mít rekordní zisky. A k tomu windfall tax, to je druhý zdroj. To by mělo být dejme tomu v tříletém horizontu rozpočtově neutrální.

*** HN: O španělské cestě, že by se spotřebitelé podíleli na splácení dotací cen, neuvažujete?**

Je to možnost, kterou promýšlíme. Nicméně varianta, kterou nakonec zvolíme, musí motivovat lidi k úsporám. Vidíme zrovna na Pyrenejském poloostrově, že se sice cena stabilizovala, ale spotřeba vzrostla. Nemyslím si, že je to to pravé. V Evropě je navíc ke všemu momentálně nedostatek elektrické energie kvůli suchu a odstávkám jaderných elektráren ve Francii a to tlačí na cenu.

*** HN: Zároveň připravujete daň z neočekávaných zisků. Máte hotové návrhy, jak by měla vypadat?**

Máme připravené paragrafové znění. Rozhodnutí vlády ještě nepadlo, podle mě k tomu ale dojde nejpozději příští středu. Otázka je, koho se to bude týkat a jaká bude sazba, to jsou politické parametry. Technicky a legislativně je to připravené.

*** HN: Koho se bude týkat?**

Výrobců energií, pravděpodobně i obchodníků s energiemi. Když zvažujete stropování cen, musíte to podchytit v celém řetězci, aby vám zisky neunikly jinudy. Dále se týká bankovního sektoru, rafinerií a distributorů pohonných hmot. Půjde o nižší desítky firem.

*** HN: O jakých uvažujete sazbách u této daně?**

V technickém návrhu byly tři sazby z Národní rozpočtové rady - 30, 40 nebo 50 procent. Firmy tedy budou platit standardně 19 procent daň z příjmů. Windfall tax bude k tomu. Teoreticky je tak maximum dalších 81 procent, ale tolik to nebude.

*** HN: Na kolik odhadujete výnos?**

Záleží na sazbě, ale asi vyšší desítky miliard.

*** HN: Jak dopadla jednání s bankami, které mimořádnou daň odmítají?**

Jednání probíhají. Ti, kterých se to týká, jsou samozřejmě proti. Byl bych překvapen, kdyby byli pro. Poslali jsme jim k připomínkám legislativní a technickou část, aby věděli. V této chvíli běží debata, kterých bank by se to mělo týkat a podle jakého parametru a co vlastně by se mělo danit.

*** HN: Bude windfall tax fungovat u energetických firem, i pokud se zastropují ceny energií?**

Bude to fungovat i tak. Letošní zisky energetických firem tvoří z třetiny prodeje elektřiny už z roku 2020 a z třetiny prodeje z roku 2021. Prodeje z letošního roku se promítnou většinou do let 2023 a 2024. Takže budou generovat zvýšené zisky ještě před zastropováním. Mimochodem, když se podíváme na zhruba 70 procent produkce ČEZ prodané na příští rok, tak podle jejich zveřejněných údajů má průměrnou cenu 90 až 95 eur za megawatthodinu. I při této ceně, která je určitě nižší než nějaká uvažovaná zastropovaná cena, budou zisky této společnosti mimořádně vysoké.

*** HN: Byla by mimořádná daň už za rok 2022?**

Ne, až za rok 2023. Zpětně to není možné z právních důvodů.

*** HN: Můžete ale s příjmy počítat v rozpočtu už příští rok?**

Můžeme, díky zálohám.

*** HN: Problém s daní má i petrochemický průmysl. Říká, že bude potřebovat peníze na investice kvůli odklonu od fosilních paliv. Nezkomplikujete jim to?**

Mám pocit, že situace, která je dnes na trhu, trochu zneužívají. Rafinerie mají v České republice monopol, plus se pohonné hmoty dováží. U distributorů je to tak, že čtyři nebo pět firem má zhruba 95 procent trhu. Sledujeme marže jak u distributorů, tak u čerpacích stanic, i těch, kteří mají rafinerii, distribuční firmu i čerpací stanice. Když to nevezmete v celku, budou si přehazovat zisk v rámci řetězce. Ten argument o potřebě investic nepodceňuji a jednáme se všemi, koho se to potenciálně týká. Nestačí mi ale ústní sliby, že budou příští rok investovat. Taková věta nikoho nic nestojí. Máme za sebou zkušenost s Národním rozvojovým fondem z doby, kdy jsme byli v opozici. Ten vznikl místo zdanění bank. Bylo kolem toho řečí, kolik tam přiteče miliard a co všechno se z toho udělá, ale můžu vám říct úplně jednoduchý výsledek: nula korun, nula projektů.

*** HN: Pomoci v energetické krizi má i nový státní obchodník s energiemi. Jak je s tím vláda daleko?**

Musíme to rozfázovat. Ministerstvo průmyslu a obchodu připravuje novou entitu, což nějakou dobu bude trvat, a my jsme mezitím zařídili, že jedna z našich firem nyní dostává licenci obchodníka. Aby tu dobu mezitím vykryla. Jde o firmu Prisko, kterou stoprocentně vlastní ministerstvo financí. Budeme ji mít v záloze, nebude to tedy finální obchodník. U něj si nejsem jistý, že se to stihne ještě letos, což je potřeba.

*** HN: Jak by měl fungovat?**

Celkem jednoduše. Mechanismus však vyžaduje změnu legislativy. Takže když k tomu přistoupíme, a já jsem pro, musíme určit zákonem, že každý výrobce nad určitou úroveň prodá část své produkce

energií povinně za určitou cenu té entitě, na kterou stát ukáže. Tento subjekt nakoupenou elektřinu nebo plyn bude distribuovat do veřejné správy. Cena je regulovaná, výrobce to musí udělat ze zákona, čímž odpadají debaty, zda podnik konal s péčí řádného hospodáře a nemohl mít jinde větší zisk. Pro příští rok je ale samozřejmě složitější, protože velká část produkce na příští rok už je prodaná.

*** HN: Kdo všechno energie od státního obchodníka získá?**

Veřejná sféra v širokém slova smyslu. Tedy úřady, organizační složky státu, školy, nemocnice včetně krajských.

*** HN: Jak velký podíl by výrobci elektřiny museli prodat?**

To ještě dopočítáváme. Ale jestliže spotřebujeme 60 terrawatthodin elektřiny, tak opravdu hrubým odhadem mají domácnosti, podniky a veřejný sektor každý zhruba třetinu.

*** HN: To je docela dost. Nebudou s tím mít výrobci problém?**

Když to bude ze zákona, tak jim nic jiného nezbude. Je to, jako když musíte platit daně. Navíc cena pro ně bude férová, bude obsahovat výrobní náklady a přiměřený zisk. Nejde tedy o to, že bychom je hnali do ztráty. Samozřejmě se budeme bavit o tom, co je přiměřený zisk. Moje představa je, že to bude zhruba tolik, jako je cena pro domácnosti.

*** HN: Pořád jste přesvědčený o tom, že současnou situaci je možné ustát bez zvýšení daní, a nemyslíte, že bychom bez zrušení superhrubé mzdy na tom byli lépe?**

Ne a ne. Ovšem kromě mimořádného zdanění, tedy windfall tax, to je výjimka z pravidla, bez ní bychom museli zvyšovat deficit rozpočtu. Navíc snižujeme daňovou zátěž. Bylo to schváleno sice už dříve, ale letos je tři tisíce korun základní sleva na poplatníka, což je odhadem o 15 miliard korun snížení daňové zátěže. Další čtyři miliardy korun je úleva od silniční daně, minus čtyři miliardy spotřební daň na pohonné hmoty. Myslím, že projde zvýšení limitu pro platbu DPH. To bude odhadem výpadek ušetřené daně za 10 až 15 miliard. Takže celkem jde o snížení daňové zátěže o 40 miliard. To je už skoro stejné jako předpokládaný výnos z mimořádné daně, což mimochodem znamená, že stát se na ní rozhodně nijak nenapakuje.

*** HN: Je to dobré, držet se v této mimořádné době ideologie nezvyšování daní, když je schodek státního rozpočtu kolem 200 miliard korun?**

Rozumím. Jenže když zvednu zaměstnancům daně o 80 miliard korun v okamžiku, kdy jim musím pomoci zvládnout vysoké ceny energií, budu jim muset dát stejně většinu zpátky. Akorát složitým sociálním systémem.

*** HN: Šlo by ale daně zvyšovat progresivně, třeba lidem s vyššími příjmy. Nebo se nabízí nepřímé daně, třeba spotřební na tabák či alkohol.**

Když to se spotřebními daněmi přeznete, tak si to zboží lidé jezdí kupovat za hranice a ta trojčlenka nefunguje. Ukázalo se to u daně na tabák, kdy po jejím zvýšení výnos poklesl. Pokud jde o progresivní zdanění příjmů fyzických osob, přineslo by jednotky miliard, které současnou situaci stejně neřeší.